

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ

Першина А. А.

Науковий керівник – ст. викл. Сергієва А. В.

Харківський національний університет радіоелектроніки
(61166, Харків, пр. Науки, 14, каф. українознавства, тел. (057) 702-14-98)

У праці представлені основні проблеми перекладу термінів і приклади способів вирішення цих питань

Ключові слова: терміни, науково-технічні терміни, основні способи перекладу термінів, багатозначність термінів, полісемія

Під час неупинного прогресу термінологічна лексика розвивається вкрай швидкими темпами. Проте при перекладі термінів виникає низка проблем, бо точний переклад потребує не лише відмінного знання мови, а й розуміння походження визначення та особливостей перекладу в даній сфері. Актуальність теми зумовлена поширеністю проблеми перекладу термінів через термінну багатозначність і розповсюдження термінів-запозичених слів.

Для початку необхідно розібратись, що значить саме слово «термін». Термін – це слово або словосполучення, яке зіставляється з чітко окресленим поняттям певної галузі науки, техніки, мистецтва, суспільно-політичного життя [1]. Термін має тенденцію до однозначності й не має синонімів у межах однієї терміносистеми, а тому його не завжди можна замінити еквівалентним словом у мові перекладу, не знаючи контексту. Деякі з них мають сталі значення незалежно від сфери, наприклад «noun – іменник», «silver – срібло» та ін. Ці поняття перекладаються за допомогою словника без зайвих труднощів.

Проте існують терміни, значення яких буде змінюватися разом з контекстом («vacancy – 1. порожнеча, пустота; 2. незайняте місце; 3. прогалина, пропуск) [2]. Мовознавець Н. Родзевич у своїй праці каже: «Перенесення значень може виникати і в межах самої термінологічної лексики, коли назва однієї галузі науки зовсім в іншому розумінні використовується в різних галузях» [3, с.137]. Проблема полісемії (багатозначності) термінів досліджувалася багатьма лінгвістами, Р. Кобрін, К. Авербух, Д. Лотте, Б. Головін та ін. схиляються до думки, що термінна багатозначність заважає при комунікації і є негативним явищем, яке необхідно усувати. За словами Д. С. Лотте: «Полісемія термінів викликає неточність системи, ось чому особливу увагу необхідно звертати на видалення всіх багатозначних термінів або на закріплення за тим чи іншим з них одного значення» [4, с.15].

Процес перекладу терміна відбувається в два основні етапи. Спочатку необхідно зрозуміти значення цього слова в контексті, а потім шукати так званий лексичний відповідник у мові перекладу. Слід пам'ятати, що найчастіше терміни не перекладаються як слова розмовної мови, тому важливо перекладати саме поняття. Необхідно зрозуміти значення слова й лише потім шукати термін-відповідник, який б якомога повніше зберігав зміст початкового слова.

Є декілька способів перекладу термінології й перекладач має перед собою задачу підібрати найдоцільніший із них. Одним із простих прийомів є

транслітерація – заміна літер однієї писемності літерами іншої писемності, незалежно від їхньої вимови [1]. Цей метод повністю чи змішано використовується переважно в науково-технічних термінах, наприклад, «encapsulation - інкапсуляція», «Internet – Інтернет». Проте транслітерацією не треба зловживати, адже вона створює багато неологізмів, які не є рідними для мови. Даний спосіб застосовується лише тоді, коли перекладач не має змоги знайти слово в мові перекладу, що б повністю передавало зміст терміну. Завдяки транслітерації зазвичай перекладають терміни, що містять у собі елементи латинського чи давньогрецького походження.

Калькування – передача комбінаторного складу слова – є ще одним способом перекладу. Цей метод використовуються при перекладі складних або складених за структурою термінів, коли до кожної складової поняття добирається її еквівалент (напр., «file transfer protocol – протокол передачі файлів»). При калькуванні перекладач має не забувати зробити так, щоб слово чи словосполучення звучали адекватно в мові перекладу. Для цього необхідно змінити відмінкові форми слів, поміняти їх порядок тощо.

Існує багато способів перекладу термінів, але ніде не надано детальної інструкції, як це робити. Через це перекладач має сам вирішувати, який із методів використовувати, адже кожен із них має свої переваги й недоліки. До основних проблем перекладу можна віднести відсутність відповідників до неологізмів, національну варіативність термінів і термінну полісемію. Також необхідно, щоб перекладач мав уявлення про сферу та контекст, у яких був застосований даний термін.

Дослідження методів перекладу термінів і знаходження найоптимальніших із них є вкрай важливими й актуальними завданнями сьогодення.

Література

1. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К.: Наукова думка, 1970–1980.
2. Великий англо-український словник / Є.І. Гороть, Л.М. Коцюк, Л.К. Малімон, А.Б. Павлюк. Вінниця : Нова книга; Х. : Ранок, 2011.
3. Родзевич Н. С. Метафора – спільне джерело творення термінологічної лексики в слов'янських і західноєвропейських мовах. Вип. 1 К., 1965.
4. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии. Вопросы теории и методики, М.: Изд-во АН СССР, 1961.